

finorum corpori impactum est, irritare tantum potest: E
leni autem humore accedente retunditur acrimonia om-
nis, & noxa omnis reprimitur. at si crassius id fuerit,
quod est impactum; quod solet chirurgus siccam spongiā
in vlcere os immitte euenire, idem & in vetricu-
lo, aut intestinis discrimen est, ne eueniat. intumescit, sci-
licet, paucis etiam humore imbutum, & partes, quibus
inhæret, distendit primum, ac mox sui acrimonia, quæ
non tam facile reprimitur, etiam exulcerat. Rectius er-
go mea quidem sententia Mesues, & cū Mesue Paulus,
& Auic. Atqui obiiciet rursus quispiam colocynthi-
dem raram, laxam, & tenui constare substantia: quæ autem
taliam sunt, Mesuen hic iubere, vt leniter terantur. Verū
esto, vt raram sit, & laxa substantia, viscida tamen est,
ac minime friabilis, quod norunt pharmacopœi, quos in
ea terenda laborare diutius oportet. quæ autem huius-
modi sunt, crassa Mes. vocat, non tenuia.

Flat autem tritura omnis clemēter, & pro te-
rendorum substantiæ ratione. Quæ enim est
immodica, virtutē dissoluit. Rhabarbarum vero
contra quam dictū nuper scāmonium habet: nā
purius, & grauius est melius, probeq; tritum, ve-
getius euadit: rarum vero, & laxum impensius
pulueratū, vim purgatricē propē omnē amittit.

THEOREMA TERTIVM.

*Correctio symptomatum à sumpto purgante me-
dicamento nondum vacuato excitatorum.*

Symptomatum formidādis, iisdem-
que causis multorum morborum, &
lenij, & mortis acerbæ, à medicamē-
to purgante orientibus, occurrēdum
est. Ea autem sunt, humorum prauorum cōmo-
tio citra vacuationē, vacuatio illegitima, & mo-
lesta, vacuatio deniq; immoderatissima, & mul-
to largior, quam necessitas postulet. Quorū cau-
sa est incompetētia, & vitium, vel sumentis, vel
medicamenti, vel accidētium vtrique superue-
nientium. Quæ tria si commoderate se habent,
magni sunt momenti ad corpus incolume ser-
uandum. Vitio autem sumentis purgatio male
procedit, quia is vel est ex eorū numero, quibus
est interdictus medicamētorum vsus, vel mate-
riam vacuandam non equauit, nec obedientem
naturæ coquēdo reddidit, nec meatus, per quos
facienda erat vacuatio, aperuit, & læues ac lubri-
cos reddidit. Quæ præparamenta cum præcessē-
runt, reuera corpus ab impendente periculo se-
curum reddūt. Medicamentum autem impro-
spere vacuationis est causa, quando est genere
malignum, aut notas nō habet omnes boni me-
dicamēti, aut nec proportionem artificialem, cu-
ius ante meminimus. Vitanda igitur tibi sunt
medicamenta, quæ nec arte, nec ratione alia fie-
ri meliora possunt: eligenda vero alia, obserua-
tis conditionibus, & modis proportionum præ-
dictis. Vitio denique accidentium superuenien-
tium vitiosa sit purgatio, si in victus ratione per

sex res non naturales, tibi notas, æger deliquerit.
Medicamentum aut humores prauos commo-
uet, sed non vacuat, aut tardius vacuat ob ipsius
actionē remissam, & debile: vel ob materiā ex-
pelli contumacem, quæ commouetur quidē, sed
expulsioni resistit, & latius in corpore spargitur
& increfcit: vel ob imbecillā sumentis virtutem,
non potētem in medicamentū agere, quo fit, vt
nec medicamētum in virtutē, & naturam agat,
vel ob status crassos medicamentum leuātes, &
in poros corporis impingētes (vnde febres putri-
dæ, syncope, & mors festina:) vel ob facultatis
expultricis imbecillitatem: vel ob meatus, per
quos vacuādum est, obstruētos, aut constipatos.

Sufficiētia istarum causarum quibus medicina vna
soluat debilitat, aut non soluat, est ista: nam ad hoc
quod medicina soluat cōuenienter, requiruntur tria, sci-
licet medicina ipsa, virtus corporis, & materia, quæ eu-
acuatur. Si ergo medicina debilitat euacuatur, aut non eu-
acuatur, aut hoc est ex parte virtutis, aut ex parte materiæ,
aut ex parte medicinæ, si hoc est ex parte virtutis secun-
dum se, aut sui intrinseci. si sit ex parte virtutis secundum
se, hoc est dupliciter, vel ex parte virtutis digestiua, vel
expulsiua. si primo modo, sic est prima causa. si secundo
modo, sic est tertia causa. Si autē hæc prohibitio, vel de-
bilitatio sit ex parte instrumēti intrinseci, hoc est dupli-
citer, aut enim ex parte instrumēti intrinseci præter na-
turam ei obuiantis, aut ex parte instrumēti secundum
naturam. si primo modo, sic est secunda causa, quæ est
ex parte ventositatis. si secundo modo, est quarta causa,
quæ se tenet ex parte oppilationis canalium. si autem me-
dicina debilitat operatur ex parte materiæ, quæ debet
euacuari, sic est quinta causa. si autem medicina debili-
ter euacuet ex parte suæ, sic est vltima causa.

Quibus causis omnibus, qua ratione opti-
ma prospicias, accipe.

In parte ista docet talibus causis subuenire, quæ qui-
dem sunt causæ quare medicina debilitat euacuatur,
aut non euacuatur, & per consequens ex hoc inducit ma-
la accidentia. Et primo docet remouere impedimētum
huius medicinæ, quando debilitat euacuatur ex parte vir-
tutis, quæ est debilis. Secundo hoc idem facit, quando
hoc impedimētum prouenit ex parte ventositatis, &
malæ qualitatibus humorum. Tertio hoc idem facit, quan-
do hoc impedimētum prouenit ex parte virtutis expul-
siuæ, quando est debilis in expellendo. Quarto hoc idem
facit, quando hoc impedimētum euenit ex constipatione
viarum. secunda ibi. Si autem fuerit causa huius ven-
tositatis. tertia ibi. Si autem expulsiua debilitatur. quarta
ibi. Si autem propter constipationem. Debilitatem na-
turæ id est virtutis alteratiuæ debentis eam reducere ad
actum, res, quæ cadit in sensū, id est res, quæ apparet ad
sensum, conualescentia: nā vniuersaliter in conualescenti-
bus, sicut qui sunt cōualescentes post febres, & præcipue
acutas, hæc inest proprietas naturæ cōualescentiū, vt au-
ctores ponunt, & præcipue Gal. in technici vltimo cap. sci-
licet resumptiua vero, &c. q. in eis virtus est debilis pro-
pter membrorum consumptionem, & resolutionē calo-
ris, & spirituum factam ex fortitudine ægritudinis. Et
vsque huc tangit cognitionē debilitatis operationis me-
dicinæ, quando est propter debilitatem virtutis alterati-
uæ, siue digestiua. rei cibalis, non autem dixit cibi abso-
lute: nam hic cibus non debet esse omnino cibus, sed de-
bet esse cibus medicinalis, habens scilicet vim alteratiuā
qualitatis medicinæ, & etiam qualitatis corporis conua-
lescentis, nec etiam hic debet esse exhibitio rei medi-
cinalis absolute. eo quod hæc debilitas operationis me-
dicinæ

MOND.
Ad hoc, q.
medicina sol-
uat cōueniē-
ter requirū-
tur.

MOND.

Propriū cō-
ualescentiū
post se acui-
tur.

dicinae fit ex debilitate virtutis alteratiuae, vel digestiuae, & ideo debet exhiberi talis, quae confortat virtutem stomachi alteratiuam, quae etiam alteret dispositionem corporis, & medicum talis autem res est cibalis, siue medicina cibalis, quae quidem est facilis digestionis, sicut ius carnis pullinae, & perdicum, vel vitella ouorum, &c. ex eis. n. acquiritur duplex iuuamentum. vnum est, quia virtutem confortant. secundum, quia ex substantia eorum liquida ponitur medicina, quae erat debilis, ad euacuandum debite per fecesum lauando, & ex eis verbis Mes. docet his accidentibus prouenientibus propter debilitatem virtutis subuenire. post, scilicet cibum iam digestum. porumque aquae non veri frigoris, scilicet vel in actu, vel in potentia: primo dico, quod non debet esse veri frigoris in actu, sed tepida, vel calida parum: nam si haec aqua esset actu frigida exstingueret naturalem calorem stomachi, & virtutem medicum, & praecipue de his medicinis, de quibus est hic sermo, quae, scilicet euacuant leniendo, vel lubricum faciendo. non debet etiam esse actu multum calida, quia, scilicet caliditate resolveret naturalem calorem, & ideo debet esse tepida, aut plusquam tepida, ne, scilicet tepida existens vomitum induceret. dico etiam similiter, quod haec aqua non debet esse veri frigoris in potentia, neque vere calida in potentia: nam si esset multum frigida in potentia debilitaret naturalem calorem stomachi, & virtutem eius alteratiuam: nec debet esse multum calida in potentia, & hoc quia resolviendo naturale calidum debilitaret etiam virtutem medicum, quae etiam debilis est in soluendo, & ideo debet esse temperata inter caliditatem in potentia, & frigiditatem in potentia, & hoc modo cum aqua decoquimus tales res, ut acquirant talem virtutem potetialem in aqua, sicut hoc modo, & aqua hordei, & sic exponendo concordat hoc dictum dicto Auic. i. can. fen. 4. ca. de vijs siue regulis succurrendi his, quae sunt a medicinis solutiuis: nam dicit ipse, quod quando medicina solutiua assumpta non euacuat debemus dare post ipsam apozema eiusdem virtutis cum ea, & hoc etiam modo nos facimus: nam quando alicui damus cassiam, tamarindos, aut mannam, & ista non euacuat, si hoc fit, quia virtus est debilis, damus cibum confortand. virtutem, sicut esset brodium, vel ius carni, & praecipue pulli: si autem contingit, quod per istud ipsa non euacuat, tunc damus post comestionem cibo digesto apozema, ut aquam hordei, vel prunorum, contineant tamen quando hoc euenit propter istam causam, quod post comestionem soluant, & virtute stomachi iam confortata, & ideo quando virtus est debilis, damus rem quae sit confortans stomachum, sed si virtus esset fortis, damus rem quae sit virtutis abstergiua.

Si ob naturae imbecillitatem id contingit (quod sensu deprehendere potes: aut enim ex morbo reualefcit homo, aut alia simili causa imbecillus est) & medicamentum lauando, & lubricando est purgatorium, cibo naturam mox roborante dato, & potu aquae minimum frigidae: medicamenti actio adiuvatur. Si ob flatum, & malam humorum qualitatem (quod praecedentia flatum signa, aut intemperie cum humore aequalis, vel inaequalis declarant) clysteribus, aut vomitu vacuandum est: deinde flatum dissoluendi, aut mala qualitas contrario est alteranda. Si facultas expultrix est imbecilla: aut medicamenti actio debilis, aut remissa, data aqua modice frigida, & hora post, adstringente aliquo, ut cydonio, pyro, vel simili: medicamentum potenter ad inferiora detruditur. Ob intestinorum obstructionem, clysteribus affectui conuenientibus medendum est, & alijs constipatam aluum expedientibus. Quibus auxilijs si purgatio non

A procedat, nulla inde noxa insignis metuenda est. Si autem medicamentum purgans comprimendo non vacuet, aquam frigidam priorum nulli propinandam censent, quod adaueta per aquam grauitate, citius lubricet, ac descendat medicamentum. Quod verum est, si libera habent intestina: si vero obstructa sint, aut in suis anfractibus arctata, augetur per aquam frigidam angustia. Id quod cum intellexeris, potabis tepidam, quod haec praeterquam, quod angustiam non auget, lubricare cogit medicamentum huiusmodi. Non est igitur id auxilium absolute, & sine limitatione scribendum. Omne enim medicamentum comprimendo purgans, nisi vacuet, intestina praesertim tenuia, & alios meatus exiles laedit. Quapropter vacuandum est praedictis tum lubricantibus, tum ad inferiora trahentibus.

Hic scire debes, quod si alicui sit data aliqua medicina euacuans comprimendo, & non euacuat, tunc non debemus dare post ipsam aliam medicinam compressiuam, eo quod haec magis adhuc comprimit, & coangustat meatus, & hoc verum habet, supposito quod non sit ibi aliqua res cogens ipsam medicinam compressiuam dare, sicut esset in diaria superflua, aut dysenteria similiter, & istam medicinam compressiuam non debemus dare in habentibus meatus strictos, in eis enim non debemus euacuare per medicinam compressiuam, quia magis coangustat, & ideo si sint aliqua corpora dura ad fecesum, non debemus in eis ad euacuandum dare medicinam compressiuam, eo quod maiorem stypticitatem ventris faciet, & praecipue ante cibum, unde postea fit maior necessitas exhibendi solutiuum fortius, & ideo quia in mulieribus meatus sunt valde stricti, non debemus dare hanc medicinam compressiuam, in posterum enim inducunt stricturam meatuum, inuenimus enim in mulieribus constringi menstrua ex usu myrobalanorum, vtebantur enim eis propter passionem capitis, & stomachi, quare oportuit nos dare eis fortia solutiua, sed si canales sunt valde lati, tunc maxime iuuantur talia corpora ex usu compressiuorum propter oppositam causam, aquam tepidam: nam aqua tepida, siue calida parum, licet sit potentia frigida, tamen sui actuali caliditate dilatat, & aperit meatus. sui etiam substantia liquida lauat, & lubricum facit non timens id, scilicet stricturam meatuum, & faciat sic, ut in aqua illa sit decocta aliqua medicina aperitiua, aut hoc enim malum erit timere super ea lesionem, scilicet ventris constipationem, quam etiam dicimus, aut etiam quas dicemus, ut notum est, &c.

Si autem medicamentum soluendo purgatorium, & ob id fugiendum, non vacuarit, quam potes celerrime a corpore expellatur, vel vomitu, vel potius deiectione, ad quam clysteribus etiam potenter attrahentibus ipsum reuelles, si ad superiora moueatur: tale enim nisi cito vacuetur, angustiam, aestuationem, conuulsorium quendam motum, in quo partes extenduntur, & retrahuntur, totius corporis molestiam violentam, cordis morsum, praefocationem in quibusdam, scotoma capitis, & oculorum dolorem tantum, ut hi foras elidi videantur, facit. Praeter dicta auxilia horum medicamentorum malignitatem frequenter obtundit, & acrimoniam frangit, Rufo auctore, potus aquae vehementer frigidae, & in eadem sessio, & quae-

Et Galenus
si fecisset
nat in inue-
ne, qui fecit
monum som-
pferat lib. 2.
alimento.
paulo ante
cydonia.
Hac de pur-
gante per lu-
bricationem
medicamen-
to.

quæcunque eius vehementiam, acrimoniam, in E
flammationem, furiosum impetum frangunt:
ad hæc theriace, & cætera partim paulo ante di-
cta, partim dicenda.

E ter etiam præferuat cor, & corpus totum à venenositate reprimendo eius malitiam, & ideo quando malitiam istius medicinæ non possumus remouere cum theriacis, tunc exhibemus aquam frigidam.

MOND.

Virū aqua
frigida con-
ueniat post
medicina se-
lutiūam ve-
mentisam de-
biliter, aut
tarde soluē-
tem.

MOND.
Utrum aqua frigida conueniat post medicinam venenosam debilitat, aut tarde soluitur.

Hic est dubitatio, utrum aqua frigida sit conueniens post exhibitionem medicinae solutiuae, quae venenosa est, quoniam non soluit, aut debilitat, & tarde soluit, & videtur quod non. illud non est conueniens, quoniam medicina solutiua non euacuat, quod facit constrictionem ventris, sed aqua frigida est huiusmodi, quare, &c. maior est nota, minor apparet: nam posuit supra in hoc cap. quod post exhibitionem medicinae euacuantis comprimendo non debet dari aqua frigida, eo quod angustat meatus, & canales. Non enim vtrumque quod debeat fieri balneum in ipsa, aut sessio in ipsa, quia id non debet fieri post exhibitionem medicinae solutiuae, quae non soluit, quod habet debilitare anum, & intestina, aqua frigida est huiusmodi, quare est &c. nam frigidum est inimicum ano, pudendo, & similibus membris frigidis, vt ponitur ab Hippo. in 5. particula apho. Contrarium hic ponit Mes. Dico, quod aquam frigidam exhiberi post medicinam solutiua, intelligitur dupliciter vno modo exhibetur post medicinam solutiua, in quantum solutiua, alio modo in quantum venenosa sui actione, seu superflua caliditate, si primo modo tunc hoc est dupliciter: nam ista aqua frigida, aut exhibetur in pauca quantitate, aut multa, si exhibeatur in pauca quantitate, aut multa, si exhibeatur in pauca quantitate, dico quod ipsa competit; nam ipsa sui frigiditate corrugat, & condensat partes stomachi, quibus corrugatis, medicina, & materia attracta ab ea ad inferiora expellitur, & praecipue hoc habet verum, in his, quibus stomachus est calidus, medicina etiam habet tunc raptum sursum, & tunc alterat qualitatem calidam stomachi, & etiam superfluit propter medicinam venenosam solutiua, sed si stomachus esset frigidus, & corpus stomachi, vel corpus totum esset debilis virtutis, tunc ipsa non competeret, & ideo propter istam causam debet dari in pauca quantitate, ne ipsa superflua debilitaret stomachum, & debet lambendo exhiberi. Si autem ista aqua frigida sit multa, tunc ipsa non debet exhiberi ratione medicinae solutiuae, ut solutiua est, eo quod ipsa sic exhibita nimis debilitaret virtutem stomachi, & corporis totius. Et ratione ipsius medicinae solutiuae in quantum solutiua est, dico quod aqua frigida debet exhiberi: nam ipsa frangit omnem acuitatem, omnem etiam superfluum caliditatem ipsius medicinae solutiuae ratione quorum dicitur venenosa. Tamen si ista medicina esset venenosa, non per acuitatem, vel caliditatem superflua, sed per nimiam frigiditatem esset mala, sicut mucillago psyllii, tunc non debet exhiberi aqua frigida, ipsa enim augetet magis congelationem talis medicinae, sed debet tunc magis exhiberi id, quod congelationem eius prohibeat. Sed tamen aduertendum, quod si aqua frigida competat in hoc casu, quandoque exhibetur interius per potum, quandoque vero sit sessio, aut balneum in ea secundum diuersitatem situs, aut loci, in quo est medicina solutiua: nam si medicina superius repat, debet dari aqua frigida in potum, si autem haec medicina videatur facere ardorem, aut excoitationem circa intestina, & partes inferiores debet ex ea fieri balneum, aut sessio in ea. Ad rationes. Ad primam, illud non est conueniens, quod facit constrictionem ventris, verum est, si ista aqua non prohibeat operationem medicinae solutiuae, in quantum venenosa, sed bene talem operationem prohibet, & hic est sermo de medicinis solutiuis venenosis, ut iam est dictum, quarum venenositas ex aqua reprimitur, & acuitas, & inflammatio ab eis per aquam frigidam remouetur. Ad secundam rationem cum dicitur, id non est conueniens, &c. verum est, nisi faciat aliud maius iuuamentum, & & prohibeat etiam maximum nocumentum, modo facit id, nam prohibet excoitationem in intestinorum remouendo acuitatem, & inflammationem medicinae, simili

Sicut autem medicamentum benignum est, tamen non vacuarit, sed angustiam, ventris tormina, aestuationem corporis, capitis dolorem, vertiginem, scotoma, seu oculorum obtenebrationem, pandiculationes, oscitationes excitet: cito expellatur, sumptis primum adstringentibus ipsum deturbaturis, vt cydonijs, mastiche, & similibus: deinde balanjs & clysteribus ad inferiora trahentibus. Plurima enim talia medicamentum infra valenter compellunt. Sed in clysteribus pro vario affectu compositis, spes omnia hæc deturbandi, & a magnis periculis vindicandi magna est. Quod si hæc non profuerint, & symptomata praua multiplicentur, & materia tenuata seorlum feratur, secunda necessario vena est, præsertim brachij interna, deinde vena maleoli: phlebotome enim ad hæc est efficax.

Adstringen-
tia si post a-
lia suman-
tur, ea detur-
bant. Gal.
lib. 1. & 2.
Alimento, &
li. 6. de sanit.
tuenda.

Debitur propter dicta, vtrum phlebotomia competat post medicinam solutiua prius exhibitam qñ non euacuauit: & videtur q non: nam duas euacuationes simul coniungere fallax est, & timorofum, vt colligitur ex dictis Auicē. 1. can. fen. 4. sed tunc coniunguntur duæ euacuationes simul, quare, &c. Præterea id qd diuertit materiam ad partem oppositam parti, ad quam medicina diuertit non est faciendum post medicinā solutiua: phlebotomia est huiusmodi: quare &c. probatio minoris eo q phlebotomia educit humores de centro ad circumferentias, medicina autem solutiua facit e contrario. Dico, quod phlebotomiam post medicinā solutiua fieri, potest dupliciter intelligi, vno modo electiue, & per se, alio modo causaliter, & necessarie. Si primo modo, dico, quod non debet fieri, & hoc dico nisi in corpore sit peccatum sanguinis, aut etiam aliorum humorum, & sint simul mixti, & adequati cum sanguine, tunc enim debet fieri, & hoc contingente, dico spatio tēporis interposito, phlebotomia enim multitudinem humoris euacuat: si vero non sint mixti cum sanguine, tūc phlebotomia electiua nō debet fieri, tunc enim ipsa euacuat solum sanguinem, & alios humores malos in corpore derelinquit, sed si loquimur de phlebotomia coacta, & necessaria, dico, q debet fieri phlebotomia, & præcipue qñ ex ipsa medicina humores sunt valde commoti, & agitati: nam ista phlebotomia prohibet nocumenta, quæ possunt inde prouenire, sicut etiā sanguinis ebullitio adueniens ex tali medicina, & commotio humoris cum sanguine facta a medicina. per phlebotomiā enim hæc omnia remouentur: tamen si ibi sit plus de commotione humorum, quam de sanguinis ebullitione, debet fieri phlebotomia de basilica: si autem ibi sit maxima ebullitio, fiat de saphena ad diuertendum illam inflammationem, & ebullitionem, & si ibi sit vtrūque, fiat vtraque phlebotomia. Tunc ad rationes, ad primam cum dicitur duas euacuationes, &c. verū est electiue: sed coacte non est fallax eas coniungere, & supponitur, q vna ex talibus euacuationibus non compleatur, aut non fiat nisi illa, quæ debeat fieri a medicina solutiua. Ad secundam, cum dicitur id quod diuertit, &c. dico verum est si medicina sufficiens, & perfecte euacuaret, sed quia ipsa non euacuat, ideo fienda est phlebotomia, vt remoueat ebullitionem, & furorem in humores aduenientem a medicina, euacuat etiam humores commotos.

Verum phlebotomia conueniat post medicinā sēnitivā, quā non euacuauit.

Vomitibus autem tunc prouocandis, vel intendendis, quando a medicamento stomachus

machus per os ventriculi (quod etiam cor nomen) mordetur, & nauseam, aut singultum suffocatorium excitat medicamentum genere stragulatorium: non neglectis etiam tum clysteribus, praesertim si ventrem, aut hypochondria angit medicamentum, & torminibus, ac aestuatione fatigat.

De medicamento illegitime, & moleste vacuante.

Medicamentum illegitime, & moleste purgat, quod vacuat quidem, sed non quos humores vacuari oportuit: idque praeterea facit cum subuersione, vomitu, torminibus, aestuationibus. Si autem vacuat corruptum quidem & impurum, non tamen quem volebamus humorem, is ipse alio purgante sumpto est vacuandus: alioqui latius in corpore spargetur, & increfcet ob agitationem, & commotionem in eo factam, & aliarum materialium affluentium, in ipsum conuersionem: quomodo in lacunam dum diuersa, tum pura tum impura affluunt, eam subuertit, & totam tandem impuram reddunt. Quod si non corruptum humorem, sed benignum, & necessarium vacuat medicamentum, aeger aestuat, vexatur, viribus immodice deiectis languet, natura expulsionem repugnante, (quorum nullum adest, ubi excrementa sola vacuantur) proinde mox eius medicamenti vires frange, ipsumque a corpore lubricando deturba: quae duo aqua calida in horas pota praestat, aliaque idem potentia plenius trademus. Si autem vomitum, & animae subuersionem medicamentum excitat, vomitorium vel natura, vel quia est abominabile, aut a flatibus leuatur, aut ob stomachi imbecillitatem, aut stercus siccus, aut intestinorum angustiam: si ob haec postrema, clystere idoneo stercus molliatur, & intestinorum ab his obstructio liberetur: qui si non sufficit, uomitu expellatur medicamentum. Quod si sumptum est abominabile medicamentum, aut stomachus est imbecillus, ob idque vomitus timeatur, a corporis, & animi moribus, quantum potes, abstine, donec in medicamentum ipsum natura vndique agat, aliter in naturam non acturum: odoretque aeger flores, & alias plantarum partes suauiter olentes, mentam, sampuchum, citrifolia, & fructum, apium, absinthium, cydonia, macianum, rosas, bolum aqua rosarum, & aceto aspersum, lutum, quo panni abluuntur, rosis recentibus, & aqua rosarum nutritum. Extrema quoque fricuisse, & vinculis dolorificis adstrinxisse, manus item ac pedes aquae calidae multum mordenti imposuisse, iuuat. Si autem medicamentum est stypticum, mordere [aliquid praedictorum] quasi lambendo bibere, faciem aqua rosata; vel alia re dolente leuiter aspergere, gaudere, delicias curare, praesertim nausea incipiente, vomitum prohibet. Vbi vero anima est sedata, ambulet, ac paululum moueatur, quo promptius medicamentum descendat, ut docuit Hippocrates. Tormina autem medicamentum

A excitat, quod stomachum, & partes, quas permeat, pungendo laedit, vel intemperie sua afficit, aut quod immodice trahit humorem tam benignum, quam malignum. Ob id vim eius cito obtundimus, ipsumque cito a corpore expellimus, ut a nobis partim dictum est, partim mox dicetur.

De medicamento immodice vacuante.

Hypercatharsis, hoc est, a medicamento purgante vacuatio immodica, fit ratione sumentis, medicamenti, accidentium utriusque superuenientium.

Ratione sumentis, quod is vel excrementis, ad fluendum paratissimis redundet, vel venarum facultate retentrice sic imbecilla, vel orificijs earum amplioribus: vel ex ijs est, quibus purgatio est interdicta, quos in libro de pharmacis declarauimus. Ratione vero medicamenti, quoniam id aut qualitatem habet alienam, & deleteriam, venenosamque, aut largius sumptum est, aut portione sui ventriculi, & intestinorum villis adheret, aut venarum ora mordet, pungit, aperit, aut cor intemperatius reddit, quas hypercatharseos causas ex his, quae praecesserunt, discernito. Ratione denique illorum, quae utriusque superueniunt: australis enim constitutio, ut inquit Gal. si vincat, aperit, rarefacit, humores ad fluendum idoneos reddit: aquilonia quoque si praepolleat, fluxiones etiam comprimendo, & exprimendo excitat: quapropter per hos flatibus, qui prompte tunc fluxionibus tentantur, purgandi non veniunt. Potus quoque largior aquae frigidae, ac errores alij quidem in sumentis, ad mouendis, educendis, faciendis, hypercatharsim promouent. Huic immodicae vacuationi, ne vires prosternat, resistemus, per auxilia dictis fluxus causis (quas praecedentia declarant) contraria: qualia sunt, quae medicamenti virtutem frangunt, obtundunt, incrassant, compingunt, motu molesto exuunt, expellunt vomitu, opposito scilicet motu fluxui ventris: adhuc quae retentricem vim venarum, & orificiorum laxiorum, & intestinorum roborant cogendo, & constringendo: quae denique cor ipsum roborant, & animam recreant, exhilarantque: his enim omnibus tota hypercatharseos curatio perficitur.

Canon primus.

Igitur fiat ob medicamenti actionem immodicam, frangenda virtus eius est, ipsumque cito a corpore expellendum per lauantia, ut aquam calidam, aut aquam hordei, aut mucaginem seminum psyllij, & cydoniorum: vel tergentia, ut saccharum rubrum, mel, decoctum vuarum palmarum, hydromel, & similia: vel comprimantia, ut cydonia, syluestria poma, (maciana vocat) pyra, mastichen, myrobalanos, & similia. Eadem ratione cum medicamentum aliquod violentum, praesertim expulsu difficile, deturbandum

Galen. lib. 3. simpl. c. 26. & 27.

Aph. 4. li. 3.

Hypercatharsis remedia causis ipsius contraria.

Remedia tergentia poma ex corpore pellunt.

Aph. 3. li. 4.

Ve alexiteria inuadit aliterando, & vacuando li. 3. simpl.

Causa medicamentum ex dicitur: vomitorium fauente prius dicta.

Aph. 14. et 15. lib. 4.

Remedia vomitum. Absinthium Ponticum. Sin. Romanum intelligitur in Gal. in lib. 8. simpl.

Aph. dicitur praedictum.

bandum est. Rursus primum propinat mucaginem proposito affectui idoneā, cum aqua tepida, & pauco oleo amygdalino: horis postea duabus aliquid comprimens exhibet: sic medicamenti virtutem totam a corpore expellit, vt nullum ipsius vestigium supersit. Addit Galenus, aquam calidam lauare, expurgare, medicamentumque purgatorium, etiam si alicui parti hæserit, deturbare: frigidam vero, quod villis viscerum adhæret, magis impingere. Serum denique lactis caprini cum melle, & pauco sale medicamentum probe expellit, vt Ioannitius ait, vt nullum eius maneat vestigium.

Canon secundus.

Intestinarum vero, ac venarum, & in ipsis orificiorum, atque etiam corporis pororum vim retentricem firmamus, sumptis modo quo poteris optimo, vel etiam clystere, si opus est, iniectionibus odoratis, ac constringentibus, cogentibus, contrahentibus. Quæ prope omnia mastiche præstabit: cogendo enim, & contrahendo roborat. Si igitur mastiches drachmæ duæ, aut tres cum succo cydoniorum bibantur, medicamentum reliquum expellent comprimendo, ac tandem aluum adstringent, vt Hamech visum est. Ad hæc stomachum, & ventrem reliquum oleo rosato, quam pati potest calidissimo illeuissè, pulueremque mastiches, & gallæ, aut rosarum superparasse in id, est mirificum. Idem, Hamech auctore, præstabit tragacantha assata a drach. tribus ad drach. quatuor, ex lacte dulci, aut acido, si affectus id exigat, cocta & pota. Ad hæc semen nasturtij totum a drach. duabus vsque ad aureos duos, cum succo cydoniorum, aut myrtorum, coquendo impinguatum, in id est omnium valentissimum, præsertim si semen non sit tritum: nam terendo lentorem amittit. Coriandro autem tibi est vtendum, cum incrassare, & compingere materiam studes: sphragide vero Lemnia, & sanguine draconis, cum vlcus suspicaris: spodio autem, & adipibus, & mucagine seminis psyllij, cum pungens, & mordax, & excoilians, dolor est sedandus, & reliquum medicamentum expellendum. Acacia vero, & sanguine draconis, & succino, cum sanguinis deiectione sistenda est. Succo item barbæ hircinæ, quando venarum, pororum, orificiorum amplitudo laxior materias intestinis permittit. Narcoticis denique, cum est stupefaciendum, somnus conciliandus, materiæ incrassandæ. Id quod postremum est tentandum, ac in deploratis, & magnis, & periculosis causis, vbi cætera non satis contulerunt. Porro inter constipantia, in vnum cogentia, roborantia, sistentia, primas tenet, mastiche, rosâ, semen rosarum, xylaloe cruda, balaustium, acacia, succus barbæ hircinæ, galla, gummi, lutum Lemnium, spodium, acini granatorum, rhus, ammi, semen portulacæ, & arnoglossæ, fructus tamaricis, & coriandri folia, & grana myrti, cyminum, vel anisum aceto infusum, & torrefactum, cortex thuris

coagulatum leporis, sanguis draconis semen nasturtij assatum, gallia, fructus rubi, & similia. Ex compositis vero in idem symptoma vtenda sunt saccharum rosarum, cum mastiche, & gallia, & ex cydonijs malis compositiones, & alia id genus. Inter quæ nostrum electuarium Dicyminum eligimus ad cohibendum alui fluorem, medicamentum purgatorium in corpore frigidosequentem. Nam viscera calfaciendo roborat, flatum dissipat, hæmorrhoidum quoque fluxum, & flatum compescit. Est autem eiusmodi: Ligni aloes, spicæ nardi, galliæ moschatae, cyperi, calami aromatici, ana drach. duas: cymini Carmani aceto horis 24 macerati, & torrefacti, drach. tres: seminis porri torrefacti, drach. vnam, & dimidiam: myrobalanorum emblica rum succo cydonij maceratarum, & tostiarum drach. sex: seminis vuarum passarum drachmas quinque: baccarum myrti tenuissime tritarum, drach. sexdecim: balaustij, concharum vstarum, thuris, fructus tamaricis, ana drach. duas & semissem: ammeos drach. tres: tere omnia tenuissime, & iterum vino odorato frangantur, & sic centur: deinde frangantur aqua cydoniorum, aut aqua baccarum myrti, & hypocisthidos, & siccentur: vbi erunt probe persiccata in vase vitrato, iterum tere, & miua excipe. Dantur drachmæ tres cum syrupo cydoniorum, aut myrtino.

Trochisci ad fluxum.

In eundem fluxum, præsertim diuturnum, efficacissimi quoque sunt hæc trochisci nostri. Rec. Balaustiorum, corticum glandium aceto maceratarum, & tostiarum, rhois, baccarum myrti, hypocisthidos ana drach. duas: cymini Carmani, gallarum aceto maceratarum, & tostiarum, capitum granatorum, fructus tamaricis, macis, xylaloes, galliæ aromaticæ, mastiches, spicæ, ana drach. vnam: seminis oxalidis, gummi, boli Armenicæ, seminum vuarum, passerum tostiarum, ana drach. vnam & dimidiam se. coriandri aceto macerati & tosti, drach. duas cum vino pontico. finge trochiscos ponderis drach. vnus, quorum vnus datur cum syrupo cydoniorum, vel aliquo succo styptico.

Electarium.

In vero a medicamento purgatorio a-luus immodice fluat corpore calidior, sumat hoc electuarium. Rec. Baccarum myrti drach. duodecim: rosarum, spodij, rhu, santali albi, lutei, rubri, balaustij, gummi, ana drachm. vnam & dimidiam: granorum granati acidi assatorum drachmas septem: coriandri aceto macerati & assati drach. quatuor: seminis rosarum, oxalidis, plantaginis, ana drach. vnam: omnia hæc probe trita frange omphacio solo, vel succo myrti, & accito simul, & siccata excipe miua, facta ex succo cydoniorum, & aceto. Dantur drach. tres cum syrupo

Composita
Hypercha-
ria corpo-
ris
frigida.
Electarium
Dicyminum
nomen.

Electarium
Dicyminum
nomen.

In hypercha-
ria corpore
calidior
posui.

Ex fructu
thorecti pul
pa separata
Cortex hor
dei deterio
rius est, ob id
vut. atione
promouet.

syrupo cydoniorum acidorum. Ad affectū eun
dem, etiam si intestinorum vlceratio adsit, mire
valent hi trochisci a nobis cōpositi. Rec. Spodij
drach. septem, seminis rosarum, & rosarum ipsa
rū, acacia, balauftij, sanguinis draconis, ana drach.
duas & semissem : seminis oxalidis drach.
vnam & semissem : oxyacanthæ, carnis rhu, se
minis plantaginis, & portulacæ assati ana drac.
vnam & sextā drach. vnius, gummi assati drac.
vnam, fiant trochisci ponderis drach. semissis.
Datur cum decocto hordei excorticati. Ad ean
dem hypercatharsim cum ventriculi, hepatis
& aliorum viscerum imbecillitate, epithema
hoc salubre sum expertus. Rec. Acaciæ, hypoci
sthidos, rhu, gallæ, ladani, calami aromatici, ro
sarū & seminis ipsarum, santali albi & rubri, gal
liæ moschata, ramic, [idest, compositionis ex
gallia moschata, & passis vuis] mastiches, xyla
loes, spicæ, thuris, costi, myrrhæ, cyperi, abū
thij, ana drach. duas : probe omnia terant. Tunc
tortellorum de seni drach. tres, dactylos siccos
duodecim numero, gūmji assi drach. quinque,
miuæ glutinosæ vncias tres : horis 24 macera :
aquæ rosatæ, vini austeri, succi rosarum, succi fo
liorum myrti, & foliorum rhamni ana vnciam
vnā, & dimidiam : calfaciā post coque igne len
to ad mellis spissitudinem : tunc iniectis pulueri
bustere in mortario, donec glutinosum euadat,
extende linteos, aut aluta, & iussi xylaloc, & vtri
toti impone. Alterum Recipit, rosarum & se
minis earum, pulpæ rhois, santali albi, & rubri,
spodij, sanguinis draconis, succini, balauftij, gal
liæ, acaciæ, hypocisthidos, galliæ moschata, cor
ticum mandragoræ, capitum granatorum, ana
drach. tres, capburæ drach. vnam, & tertiam
drach. vnius puluera tenuiter : tunc accipe suc
ci extremitatum vitis, vncias duas : omphacij
vncias semissem, succi extremitatum myrti, &
aceti, ana vnciam vnam : quibus infunde ho
ris 24 hordei excorticati vncias duas, gummi
vnciam vnam, granorum myrti tenuissime
tritum vncias tres : quibus adde miuæ aceta
tæ vncias tres : coque igni lento ad viscosam
spissitudinem, tunc in mortario species tun
dendo permiste intendantur linteos, & cum
xylaloc suffiatur, & ventri toti imponatur. Est
enim sanum hoc, & expertum epithema. Cly
steribus quoque, si affectus postulat, vtendum
idoneis, qualis fuerit optimus ex butyri drach.
triginta, sanguinis draconis drach. tribus,
aut pluribus, aut paucioribus pro necessitate.

Canon tertius.

Euellimus item medicamentum ad
loca sedi immodice fluenti opposi
ta, vt cutim, balneo, & frictione sudo
rem prouocantes : vt cola, vinculis ip
sorum dolorificis, & cucurbitulis : vt vesicam, p
vretica, & per os vomitorium dantes. Præstantif
sima autem inter hæc sunt frictio, & balneum,
præsertim ex aqua dulci, cui chamamælum : ab
sinthium, sampsuchus, folia poros dilatant, &

A corpus roborant. Ne autem cum imperitis qui
busdam adstringentia incoquas : corpore enim
densato materiæ, & vapores intro compellun
tur, quæ res fluorem auget. Præcipuo igitur stu
dio poros rarias, & foras quibus potes modis at
trahe, vt per cutim materia, & vapores acres ex
pirent : id quod sudor in balneo, vel aquæ calen
tis vapore, præstabit. Frictiones autem fiant pri
mum lenes, post etiam valentiores, ne tamen
ægrum lædant : identidemque repetantur, do
nec multus reddatur sudor, idemque frequentis
simus tergendus est : hoc enim modo promptius
effluit, cum in poris diu relictus concresecat, &
alterum, vel sudorem, vel vaporem exitu prohi
beat. Fricuisse etiam extrema multum iuuat.
At vero vulgus medicina imperitum, omnes a
medicamento indiscriminatim lauat, ignorans
balneum foras trahere (vt Galenus ait) & ma
teria reliquias virtute medicamenti purgantis
ad intestina omnino repentes, in oppositum mo
uere, ac facultate sua ad totum corporis habitū
reuocare : tunc quidem facile erat iuuare, vt
promptius reperet, vel saltem exolueretur : nunc
autem difficile. Præterea damnandum est bal
neum, licet ipsius virtute attractio materiæ ad
exteriora, eaque ignobilia speretur : ipsa enim
transmittitur ab ignobilibus partibus intestinis,
ad ignobilem cutim, sed per partes nobiles, he
par & venas : cum præsertim natura melius va
cuat propinqua, maxime si viæ adsint conue
nientes. Materia enim vacuanda est per partē,
ad quam magis declinat, præcipue si ea crit ido
nea, inquit Hippocrates. Errant igitur omnes,
sine discrimine, post sumptum medicamen
tum lauantes, obstructionsque, & cutis vitia
excitant.

Sciendum est, quod balneum post medicamentum
sæpe perducit ad magnum nocumentum, quod ad
uenit de tanto diuerso motu ipsius medicina : nam pri
mo materia vi pharmaci mota ad intestina per venas
mesentericas transiens transiit per hepar, & principalia
membra, vnde ea debilitauit : superueniente postea bal
neo materia ista, ex intestinis peruenit ad exteriora, &
hoc etiam per hepar. vnde etiam adhuc magis debilita
uit, quia debilius est hepar, quam in primo transitu.
Vt etiam hæc materia propter eius motum di
uersum facta est maligna, quare magis nocet hepati,
per quod transit, & maxime conuenientibus, sed sup
quando materia ista euacuatur per intestina, tunc edu
cit per conuenientes vias. Inquit Hippo. in secunda
parti. aphor. quæ ducere oportet in oppilationes, & præ
cipue, si vtantur, balneo, in his qui non sunt sufficien
ter euacuati. Sed hic est dubitatio vtrum balneum re
solutiuum faciens sudorem competat post medicinam
solutiuam. Et est breuiter sine argumentis dicendum,
quod istud balneum, aut administratur post operatio
nem medicinae solutiue, aut dum ipsa operatur. Si lo
quamur de ipso primo modo, tunc aut ista medicina
diminute euacuauit, aut superflue, aut mediocriter. Si
diminute, dico, quod balneum istud non conuenit, eo
quod balneum mouet humores ad contrarium eius ad
quod medicina mouebat, eo quod medicina mouebat
a circumferentia ad centrum, sed e contrario facit bal
neum, & ideo non damus tunc balneum, sed potius
aliam medicinam solutiua, quæ compleat opera
tionem ipsius personæ non perfecte euacuata, &
hoc habet verum, præcipue si residuum materiæ esset
commo-

Non hæc du
ra, quia deu
sunt, sed
materia potius
q̄ digerunt.
lib. 2. & 3.
sanis.

Aphor. lib. 4.

Lib. 1. aph.
22.

MOND.

lib. 1. aph.
22.

lib. 1. aph.
22.

lib. 1. aph.
22.

lib. 1. aph.
22.

commotum ad intestina: sed bene posset balneum competere, supplens defectum medicinae, praecipue si istud residuum materiae esset magis versus extrema corporis. Si autem haec medicina mediocriter, & conuenienter euacuauit, dico quod tunc non conuenit balneum fortiter resolutiuum, & sedatiuum, sed bene conuenit balneum aperitiuum pororum, & lauatiuum, ad hoc scilicet, quod si aliqua materia sit contenta in poris carnis, ad cuius expulsionem natura non erat multum intenta propter intentionem aliam magis necessariam, illa materia postea possit per balneum euacuari per poros. Si autem haec medicina superflue euacuauit, dico quod tale balneum resolutiuum non conuenit, eo quod istud balneum superflue euacuat: duas autem euacuationes, & praecipue superfluas simul coniungere, aut vnam post aliam immediate est fallax, & timorofum. similiter etiam isti sic superflue euacuati sunt valde debiles in virtute, tales autem sunt abstinendi a balneis, tamen in casu posset competere aliquod balneum humectariuum membrorum, si essent superflue euacuati a medicina. Sed si loquamur de balneo approximato in hora operationis medicinae, tunc aut ista euacuatio facta a medicina est diminuta, aut superflua: aut mediocriter: si est diminuta, accidunt res, quas ponit Mes. in litera, quae satis sunt notae intelligenti, inducunt etiam oppilationes, & ægrotudines cutis, per id etiam quod constringunt ventrem. sed si ista euacuatio sit superflua, tunc balneum conuenit, quia humores attractos a medicina diuertit ad contrarium. sed si ista euacuatio sit mediocriter, non conuenit donec sit, quia tunc euacuaret sicut pharmacia, & diuerteret materiam ad oppositum, quod non est fiendum, quando est euacuatio mediocriter.

Reuera autem balneum nequaquam salubre est post medicamentum purgatorium, nisi cum immodice vacuat: tunc enim auersando materiam fluorem sistit. Postquam vero in balneo diu sudatum est, adstringentibus vires sunt firmandae, ne laxata purgando viscera, materias recipiant, & ut materiae ad oppositum conuertantur. Si vero haec non contulerint, corpus eius totum pannis lineis aqua infusis tam diu in balneo vndique percutiat, donec ipsa cutis rubeat, & infletur, tunc fricetur, ut sudet. Sedere autem in balneo, super calidos lateres, aut lapides leues raros: alijs vero hypochondria, ventrem lumbos calfacere, in id multum confert. Extremorum item ligaturae per infitas dolorificae, & frictiones materiam per aluum fluentem in contrarium apertunt, praesertim si ab alis, & inguinibus coepit descendat: Idem praestant diuretica, hoc est, vrinam mouentia. Mictus enim noctu plurimus, paruam significat deiectionem, ut inquit Hipp. quoniam vrinam largior, ut etiam sudor, multam deiectionem sistit, materia ab intestinis, & sima hepatis ad renes, vel poros partium retracta, & ob id stercus siccum, & ad excretionem pigrum relincente, ut Humain visum est. Vomitus quoque in hoc affectu prouocare in contrarium reuellit [ut a longo alui profluuii habito, spontinus vomitus superueniens morbum soluit.] Quomodo enim fluor alui vomitus aliquando, sic vomitus fluorem alui curat, auctore Hippocr. quando scilicet materia illorum causa ad oppositum trahitur, ut ait Humain. Auertunt etiam alui profluuium cucurbitulae, hypochondrijs, lateribus, ventriculo, lumbis, affixae.

Canon quartus.

Molestam autem humorum in corpore agitationem, & fluctuationem quiete, & somno sedamus: cum enim vacuationem ab elleboro immodicam sistere voles, somnum impera, & quietem, inquit Hippocr. corporis scilicet ac animi, ut Heben Meius interpretatur, idque sensum obiectis celebribus, & iucundis homini adhibitis. Somnus etiam inducendus est, animum demulcentibus melodijs, & cationibus, & musicis omnibus instrumentis: adhuc remedijs somnificis, & reliquis delirium sedantibus. Somnus enim profundior, & quies, omnes humorum agitationes maxime sedat, ut contra indicat nauigatio turbari motione corpus, ut inquit Hippocr. Praeterea in hoc affectu a cibo, & potu omnino abstinendus homo est, nisi syncope, hoc est, virium praecipue lapsus timeatur: hi enim humorum agitationem augent, non remittunt.

Canon quintus.

Scopus tibi sit praecipuus, animum exhilarare, corque roborare sumendis, ad mouendis, educendis, & faciendis. Hominem igitur in domo temperata compone, non autem frigida (quoniam frigus humores intro compellit, quos foras ad cutem traxisse fuerit salubrius) neque item calida, quod calor corpora resoluendo infirmat vires, ac deiecit. Cibus autem, & potus omnis est tibi diligendus, qui animum recreet, ac ipsum cor roboret, de quo postea plenius dicturi sumus.

Canon sextus.

Vmores vero congelare, & narcoticis uti, per fugium est vltimum, tuncque solum, quando praedicta omnia nihil contulerunt, & curatio prope deplorata est. narcotica autem fortia tibi vtenda sunt, qualia antidotus theriaca, & Philonis, & similes.

Inter fortia narcotica theriacem ponit, id autem de recenti intelligendum in qua scilicet opij vis adhuc viget. Ob id Galeni s. meth. matrona Romana theriacem recentem obtulit sistenda destillationis gratia. Est tamen hac in re ut merito ambigas, sit ne opium stupefactorium, quod aiunt, & quarto ordine frigidum; videmus certe ipsum fauces mansum exurere, quod acrimoniae & caloris effectum est: at amara calida Galen. putat. Turcae quoque opio vtuntur praedium inuituri, & alacres redduntur. ac Tridentini rustici, ut aiunt, ex papauere albo fercula etiam parant, nec villo tamen stupore opprimuntur. Profecto hac de opij temperamento aueipitem me semper tenuere. Neque autem quod doctissimus Auerroes scribit de duplici amaroris causa s. Coll. satisfacere huic controuersiae posse video, quando scilicet contra Gal. sententiam amarum saporem frigidum temperamentum sequi non minus putat, quam calidum: sed qui a frigido, ex amaro dulcem, qui a calido

Apher. 13.
lib. 3.

Is fuit Ioan.
nizius Aph.
expositor.

Apher. 13.
lib. 4.

Apher. 13.
lib. 4.

Apher. 13.
lib. 4.

COST.

valido ex dulci in amarum immutari affirmat. Papaue-
ris equidem nigri caput, ex quo opium, non acerbum tū-
tion, sed maturum quoque amarum est, ita ut ad eā nor-
mam opij temperamentum duci nequeat. Adde etiam,
quod vrendi vires, quæ opio insunt, non frigoris, sed caloris
insigne specimen præbent. Quid ergo? Calfaciet ergo o-
pium. Atqui stuporem inducit. Fortasse quo pacto vbe-
rior vini potus stuporis effectus inuehit ob vaporum co-
piam, quam ad caput promouet; eo etiam opium, vel
sui acrimonia, dum in ventriculum agit, vel quacunque
aliatione copiosos halitus excitat: quibus caput plus
iusto oppletibus, et uigilandi impotentia, et stupor in-
ducitur. Huius rei argumentū nobis quandoque præbuit,
quod qui pastillos ex charabe nuncupatos assumpserāt (in
eos enim paulo liberalius opium venit) obuersari ani-
mo varia admodum veluti somnia, dein etiam veluti
immemores, et amentes reddi sese retulissent. Hac ve-
ro etiam de causa Turcas in insaniam agi arbitrari li-
cet assumpto maslach, quod ex opio paratur, et pericu-
li contemptores veluti ebrios euadere, quanquam pa-
pauere vtuntur albo minus pncioso, impune enim hoc,
sicuti, et medicamentum, quod diacodion vocant, assu-
mitur, quamuis copiosius id quoque usurpatum somno-
lētiā, nisi exerceamur, grauem faciat. Sanē illud etiā
aduertendum hoc in loco, theriacam antidotum non re-
centem solum cohibenda purgationis habere vires, sed
idem etiam præstare antiquam, alia tamen ratione: tū
quod vim veluti venenatā medicamenti oppugnat, tū
quod humores ad ventriculum confluentes in cutem re-
uellit. Quare theriacen an probatissima sit eo argumen-
to deprehendi Galen. docet, si quum pharmacum alicui
purgatorium exhibueris, hac superdata, purgatio
cohibetur.

AT vero grauissime errant, qui horum affe-
ctuum initio narcoticis vtuntur: hæc enim
vere non curant, sed velut congelatam materiā
intus cohibent, quæ non multo post impetu ma-
iore ruit quam prius, relicta in corpore per hæc
congelationis, et mortis quibusdam rudimētis.
Vera autem curatio fuerit causæ fluorem exci-
tantis ablatio, partibus interea, et facultatibus
nos gubernantibus, in vnum reductis, et roboratis,
vti diximus. Vbi vero necessitas inuitat, præ-
sertim quando prædicta omnia non contule-
runt, narcoticis vticogimur, prius tamen casti-
gatis secundum modos, et conditiones, quibus
ipforum nocumenta emendantur, eaque quam
plurima: vitæ enim sunt omnino contraria (con-
gelant nanque, et stupefaciunt, et mortificant)
præcipue, si simplicia sint, et eo magis, si sint re-
centia. His autem narcoticorum noxis, ars tri-
bus remedium mistis generibus præcauet, et
horum actiones tutas reddit. Primo loco miscē-
tur, quæ narcoticorum congelationē resoluunt,
et auferunt, vt castoriam, piper quidem, et ca-
storium resoluendo, et dissipando, crocus au-
tem coquendo, et narcotici vim cohibendo.

MOND. **P**iper, et castreum resoluunt, et carminant propter eo-
rum multam caliditatem, et siccitatem, et crocus
maturat virtutem narcotici, et hoc non facit propter
multam caliditatem, quam habet, aut siccitatem, quia
illam non habet: sed quia confortat cor, et calorem na-
turalem, quæ habent resistere medicinæ narcotica, ha-

Abent etiam humores, et ipsum narcoticum digerere,
omnes legit simul, dicit quod cum eis oportet misceri
res, quæ sedant, et constringunt agitates materias. Con-
tra, natura narcoticorum habet constringere materiam,
et congelare ipsam, quare non debemus commiscere id
quod humores stypticat, et inspissat, inde enim non con-
solatur, sed potius eius virtus augetur. Dicendum bre-
uiter, quod duplex est consolatio narcotici, absoluta, et
ista nunquam habet fieri, per ea quæ constringunt mate-
rias, et incrassant, immo per ea quæ habent calefacere,
et subtiliare, et humores dissoluere: alia est consolatio
narcoticorum determinata, quæ est ad stringendum flu-
xum ventris superfluum, et ista habet bene fieri per sty-
ptica, et constringentia, et prohibentia agitationem hu-
morum, et de hac est hic sermo, sandaraca, idest vernix,
totum est notum.

Secunda miscentur, quæ facultates nostrum
corpus dispensantes firman, et spiritus in-
stant, vt spica, doronicum, zedoaria, et alia
tū cardiaca, tum homachica, vitæ, seu dictis fa-
cultatibus commodantia. Tertia miscentur nar-
coticis, quæ materias de parte in partem fluen-
tes, agitatesque sistunt, et cohibent, vt myrrha,
thus, gummi iuniperi, et similia. His enim nar-
coticorum malignitas reprimitur. Verunta-
men si narcoticis abstinere potes, præstantius
quidem fuerit: sin vti cogaris, potui ne da, sed
emplastris adhibe: aut si per hæc parum confi-
citur, balanis, aut clysteribus. Quod si potui da-
re cogaris, cum præmeditatione, et caute dabis,
idque antiquatum potius, quale scilicet, minus
est noxium, virtute narcotici, coctione, et rerum
aliarum mistione, cocta, et fracta. Vespere au-
tem dormituris tempestiue datur, quia solum
conciliat agitationes sedantem. Dant item non-
nulli mane, præsertim quando ægrum infom-
nia non torquet, tuncque minus crebram de-
furgendi necessitatem, morsum excrementorū
obtundendo, faciunt. Sed narcoticorum vsus
est fugiendus mox a cibo, et in plenis corpori-
bus, aut impuris, purgatis autem est tutior. Ca-
ue item ea dare diebus simul multis, sed tem-
pus interpone, quo roborantia dabis, quæ vitæ
seruant thesaurum. Adde, quod narcotica,
oculis quoque, et sensorijs alijs nocent, nisi ho-
rum noxam studiose vites, vt dando tam parua
quantitatem, quæ viribus nostris non officiat.
Paucis enim, et sæpe, quam multo semel vti præ-
stat. Quod autem ad dolorum insultus attinet,

Cante hos narcotica adhibere est satius: quam
quam interdum in ipsa commotione violenta,
vt colico dolore vehemēti, exhibere oporteat:
quod significauit Galenus, dum colico dolori
multum vehemēti, interdum necessariā ma-
gis esse dicit, per stupefacientia falsam curatio-
nem, præsertim cum magna est doloris inten-
sio, quam veram, ne vires interim resoluantur,
et collabantur. Hæc vero narcotica fuerint vsu
tutiora, primum quod scripsit Israelita valenter
astringens, ob id salubre ad fluorem alui, a medi-
camento vel alia causa excitatum: recipit thuris
drach. vnam, coaguli leporis drach. duas, opij
drach. vnam, gallarum drach. tres: fiant ex eis
trochisci drachmæ vnius. Datur autem vnus po-
tui. Catapotia quoque hæc filij Zesar, ad alui
fluorem,

Mesia.

D

fluorem,

fluorem, & fluxiones ad viscera, vel a visceribus, recipiunt bdellij, gummi iuniperi, opij, thuris minuti, myrrhæ, croci, ana: fac catapotia ciceris magnitudine, da vesperia tribus ad quinque. Nostri præterea trochisci sunt efficaces ad immodicum alui fluorem, a medicamento purgante excitatum, vel alia causa, & ad cholera morbum. Nam, & vomitum a causa præsertim frigida stringunt, & facultates corpus gubernantes roborant, & somnum conciliant: recipiunt vero cypri, thuris minuti, ameos, gallæ, croci, galliæ moschata, caryophyllorum, balauitij, chamæpityos, malicorij, mirrhæ, spicæ: ana drach. duas: hyoscyami, opij, ana drach. vnam, & dimidiam: fac trochiscos aurei vnus, datur vnus. Sunt, & alij nostri trochisci in præsentem scopum efficacissimi, hoc est, ad stupefaciendum, & omnem alui fluorem, & vomitum a causa calida. Recipiunt spodij, seminis rosæ, acaciæ, hypocisthidos, balauitij, sanguinis draconis. gallæ, croci, ana drach. duas: boli drach. vnam, & dimidiam: opij, hyoscyami, ana drach. vnam: fac trochiscos drach. vnus: datur vnus cum aqua rosarum.

MOND.

Regula in
medicinarum
compositione.

Ponit aliam descriptionem trochisorum, qui magis ad frigiditatem intendunt, fac trochiscos. z. v. nam isti sunt magis fortes, & infrigidando, & stupefaciendo, quam præcedentes eo, quod cum narcoticis his non ponuntur medicina calida, sed frigida. Et in hoc est regula generalis, quod quando sit aliqua confectio, vel recepta, & ponitur cum medicinis, quæ est principalis, siue basis respectu aliarum, Alia medicina, similis virtutis cum illa debet diminui de pondere, & dosi illius medicinae compositæ, non tamen perfecte creditur hæc dosi, scilicet med. eo quod dosi medicinarum compositarum non habetur perfecte, nisi ex dosi medicinarum simplicium, illam autem dosim medic. simplicium, habebimus infra, & sic dosi eorum minus ad præsentantur non daremus nisi medium, & si datur melius est diminuer de dosi talium medicinarum, quæ postea subuenire nocumētis, quæ possent inde sequi, si daretur magis.

THEOREMA QUARTVM.

Quartus nobis scopus superest, correctio, scilicet noxarum in corpore a medicamento post purgationem relictarum, capitibus tredecim absoluenda.

Curatio februm purgationi superuenientium. Cap. I.

De morborum purgationi immodice succedentium curatione agamus, primumque de febribus. Has autem medicamentum purgans excitat, vel quod ipsum immodice calidum, & acre, intemperiem calidam, siccā in corpore relinquit: vel quod materiam commouit, non expulit, hæc autem velut conculcata, putrescit, & febrem excitat: vel quod sumpto valenti medicamento purgante, motus vehemens corporis, aut animi superuenit: vel quia frigoris occurrit

Epori sunt densati, qui vaporē transpiratione prohibuerunt: vel quia sol humores iam motos incendit: vel quia post medicamentum purgans homo cibum celerat: quo factum est, ut medicamento aliquid cum alimento in venas penetrarit, & fluxum valentem concitauit, aut materiam conculcauit, & ob id putredini parauit: vel quia quæ materiam coquere, & expulsionem parare debebant, ante non sunt sumpta. Quapropter medicamentum purgans, dum crudam materiam trahit, interdum naturam dissoluit, nec vacuat humores, sed conculcat, & putredini parat. Atque, ut summatim dicam, error omnis in victus ratione febres has excitare potest. Has autem febrium causas præcessisse cum certo intelleximus, abigere per contraria, si adhuc perseverant, oportet: nisi febris magnitudo curandi ordinem interpellat. Interdum enim causæ febrium gignentis maior est habenda ratio: interdum febris, præsertim cum malignior est. Quæ duo tibi diligenter sunt discernenda. Quod si causæ febris est frigus, poros densans, adhibe quæ diximus poros aperire, & vapores transpirabiles reddere: quas ad res sudorem prouocasse est imprimis salubre. Si autem vel solis æstus, vel medicamenti calor vehemens, & acer, febrem excitat, calorem hunc extingue refrigerantibus, & acrimoniam obtunde remedijs post dicendis. Si præterea materia vacuanda tantum est commota, & inde conculcata putret, æquetur, & expulsionem parata vacuetur. Si a motu corporis, aut animi, post medicamentum febris est, cura ut diariam ab his causis natam. Si a festina comestione sequuta est febris, a cibis abstinendo curatur. Si præterea febris est multum ardens, calorem flammæum extinguentibus cura, aerem apparatus, cibum, potum, vnguenta, emplastra cordis, & hepatis frigida suffice, & odoramenta frigida, & medicamenta cardiaca, frigida. Postremo balneis temperatis corpus humecta, & vtere reliquis omnibus, quæ contra febrium ardorem a peritis scripta sunt. Si autem pigra febris est, interdum eius causæ æquanda, expulsionem, paranda, vacuanda est, quando febris maius est momentum.

Cephalalgia post purgationem.

Cap. II.

Dolor capitis a purgatione fit, vaporibus in caput sublatis a medicamento purgante, præsertim violento, aut imperfecte vacuante, aut materiam mouente quidem in capite, sed non educente: aut a causa aliqua externa superueniente, ut capitis calore, frigore, & similibus. Eius autem doloris curatio est quoque in promptu, causa ipsius cognita. Si enim a vapore est sursum ascendente, ad contraria is reuclitur dictis prius remedijs. Si vero iam sit clatus, idemque calidus, humeralem venam incidimus. Si autem frigidus est, curandus, quomodo alij dolores a causa frigida. Ad id autem scita

Curatio februm
post effectum
causæ
cogitatione
lib. 7. meth.